

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
HaV@eduskunta.fi

Muistio

1 (5)

10.1.2023

Viite: Hallintovaliokunta torstai 19.01.2023 klo 12.30 / HE 275/2022 vp / Lausuntopyyntö 4.1.2023

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä 275/2022 vp eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta

Kiitämme mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja toteamme seuraavaa:

Yleisesti ottaen toteamme, että useissa kohdin esitetyt tarkennukset säännösten tulkinnanvaraisimpiin kohtiin ovat tervetulleita ja täsmentävät säännöksiä oikeusvarmuutta lisäävästi.

Keskitymme lausunnossamme erityisesti niihin esityksen kohtiin, jotka liittyvät yrityksille osoitettaviin tietopyyntöihin tai muihin toimenpiteisiin.

Salaiset tiedonhankintakeinot

Poliisilain salaisia pakkokeinoja koskevaan 5 lukuun ehdotetaan useita muutoksia, joilla olisi vaikutusta myös luvussa tarkoitettujen tieto- tai toimenpidepyyntöjen kohteena oleviin yrityksiin, erityisesti teleoperaattoreihin.

Kiinnitämme huomiota siihen, että kaikkien edun nimissä velvoittavien säännösten on oltava niin yksiselitteisiä ja selkeitä, ettei niihin jää tulkinnanvaraa. Sääntelyn tulee noudattaa perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä, kuten rajoituksen tarkkarajaisuutta ja täsmällisyyttä, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyttä, rajoituksen suhteellisuutta suojattavaan etuun nähden, oikeusturvajärjestelyjen riittävyttä ja rajoituksen ristiriidattomuutta Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Tulkinnanvaraisuus lisää yksittäisiin pakkokeinopäätöksiin kuluva selvittelyaikaa operaattorilla ja hidastaa tietojen saamista viranomaisen kannalta. Tulkinnanvaraisuus estää myös automaation käytön työvaiheissa ja pakottaa operaattorit manuaalisiin työnkulkuihin.

Poliisihallituksen sisäministeriölle vuonna 2020 antamasta, poliisin salaista tiedonhankintaa ja sen valvontaa koskevasta kertomuksesta (POL-2020-81238) ilmenee, että toteutuneiden telekuuntelu ja -valvontadiaarien määrä kääntyi vuonna 2020 usean vuoden laskun jälkeen melko huomattavaan, noin 20 %:n nousuun. Lisäksi telepakkokeinojen

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

PL 30 · Eteläranta 10, 00131 Helsinki · Puhelin 09 42020
etunimi.sukunimi@ek.fi · www.ek.fi · Y-tunnus 1902799-1 · Kotipaikka Helsinki

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

10.1.2023

kohteena olevien liittymien määrä on kasvanut vuositasolla selvästi enemmän kuin telepakkokeinojen kohteena olevien henkilöiden lukumäärä. Tämä on lisännyt teleoperaattoreille viranomaisten avustamisesta aiheutunutta hallinnollista taakkaa ja kustannuksia.

Esitys tulee aiheuttamaan pyyntöjen kohteena oleville yrityksille, erityisesti teleoperaattoreille aiempaa enemmän hallinnollista lisätaakkaa, erityisesti 5 luvun 5 §:n ja 8 §:n muutokset, jotka asiallisesti tarkoittavat, että telekuuntelussa aiempien tunnistetietojen hankkimisen asemesta jatkossa viestinnän välittäjiltä pyydetäisiin niiden hallussa olevat välitiedot.

Merkittävin tässä suhteessa ja samalla juridisesti hankalin on kuitenkin nähdäksemme 7 §:n 3 momentti. Momentista ehdotetaan poistettavaksi 5)-kohta, minkä johdosta jatkossa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä ei enää lueteltaisi erikseen kaikkia niitä telepäätelaitteita tai -osoitteita, joita vaatimus tai päätös koskee, vaan tuomioistuini voisi myöntää luvan viesteihin, jotka ovat lähtöisin epäillyn hallussa olevasta tai hänen oletettavasti muuten käyttämästä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettavina tällaiseen laitteeseen näitä osoitteita tai laitteita yksilöimättä. Muutoksen johdosta poliisi ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia myöskään sellaisille henkilön hallussa oleville teleosoitteille tai -laitteille, jotka selviävät vasta luvan myöntämisen jälkeen.

Epäillyn ollessa tuntematon telekuuntelua ja telekuuntelun sijasta toimittavaa tietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi edelleen mainittava toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte. Vaatimus ja päätös tulisi kuitenkin kohdistaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijasta tiettyyn henkilöön välittömästi sen jälkeen, kun rikoksesta epäilty pystytään nimeämään.

Aiempaan verrattuna jäisi tällöin enemmän esitutkintaviranomaisen harkittavaksi, mihin teleosoitteeseen tai päätelaitteeseen pakkokeinoja käytetään, kun hakemus pakkokeinojen käyttämisestä tiettyyn epäiltyyn on hyväksytty.

Tämä vaikuttaa luonnollisten henkilöiden oikeuksiin kohdistuviin riskeihin. Pykälään ehdotetusta muutoksesta ei myöskään saisi aiheutua lisätyötä teleoperaattoreille, vaikka lienee todennäköistä, että muutoksen takia telekuuntelua tullaan kohdistamaan jossain määrin aiempaa useampaan liittymään ja tämä määrittää operaattoreille aiheutuvaa työmäärää enemmän kuin epäiltyjen henkilöiden lukumäärä.

Viestinnän luottamuksellisuutta ei myöskään tule vaarantaa epäselvällä käyttäjätiedolla. Kun esitetyn muutoksen jälkeen hakemuksen kohteena olevia telepäätelaitteita tai -osoitteita ei enää tarvitsisi yksilöidä, tuomioistuinkaan ei enää voisi varmistua siitä, millä perusteilla niiden

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

10.1.2023

voidaan katsoa olevan epäilyllä hallussa. Näin olisi niissäkin tapauksissa, joissa liittymät ovat jo tiedossa lupaa haettaessa. Tällöinkään niitä ei tarvitsisi jatkossa yksilöidä, jos epäily on tiedossa, mitä voidaan menettelynä perustellusti oudoksua.

Kun esitutkintaviranomaiselle jää näin huomattavasti aiempaa enemmän harkintavaltaa, esitetyt muutokset alleviivaavat mielestämme tarvetta miettiä, miten poliisin toimintaa tässä suhteessa valvotaan ja onko valvonta riittävää.

Mielestämme näihin kysymyksiin tulisi ottaa kantaa hallintovaliokunnan mietinnössä.

Luvun 15 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka mukaan poliisi saa kohdistaa henkilöön peiteltyä tiedonhankintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai jos kysymyksessä on rikoslain 17 luvun 19 §:ssä tarkoitettu rikos.

Luvun 15 §:ää koskevan muutoksen tavoitteet ovat mielestämme perusteltuja. Säännöksen perusteluissa (Esityksen s. 36) todetaan kuitenkin, että johtuen mm. siitä, että verkossa esiinnyttä usein nimimerkillä, että verkossa toteutettujen peiteltyyn tiedonhankinnan toimenpiteiden dokumentointi on helpompaa kuin fyysisessä maailmassa ja että tietoverkkoympäristössä ei ole myöskään tavanomaisen peiteltyyn tiedonhankinnan mahdollisia turvallisuusriskejä ja näin *”tietoverkossa suoritettavalle peiteltylle tiedonhankinnalle olisi perusteltua olla alempi kynnys kuin muulle peiteltylle tiedonhankinnalle.”* Haluamme painottaa sitä, että merkittävässä määrin yksityisyyden suojaan kuuluvaa ihmisten toimintaa tapahtuu nykyisin tietoverkoissa. Tästä näkökulmasta on vaikea hyväksyä kategorista ajatusta siitä, että yksityisyyden suojaan puuttuvien toimien kynnys saisi olla tietoverkoissa alempi kuin muutoin. Mielestämme valiokunnan tulisi ottaa asiaan kantaa mietinnössään.

Luvun 25 §:n 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi rajoitus siitä, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi saadaa käyttää ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää pelkästään tähän tarkoitukseen. Toimintaan soveltuvan laitteen ominaisuuksia ei siten jatkossa rajattaisi.

Painotamme, että tällöin on erittäin tärkeää huolehtia siitä, ettei teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen helpottaminen eri teknisillä laitteilla aiheuta häiriötä verkoille. Se, että laitteen ominaisuudet ovat jatkossa moninaisemmat, lisää myös häiriöiden riskiä operaattoreiden verkoissa.

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

10.1.2023

Edellä todettu koskee soveltuvien osin myös poliisilain 5a lukuun (Siviilitiedustelu) ehdotettuja muutoksia.

Esityksen vaikutukset

Luvussa 4.2 (Esityksen s. 26) ei ole tarkasteltu esitettyjen muutosten yritysvaikutuksia ollenkaan. Kiinnitimme asiaan huomiota jo hallituksen esitystä valmisteltaessa, mutta jatkovalmistelussa asiaa ei edelleenkään ole korjattu. Tämä ei ole mielestämme hyvää lainsäädäntökäytännöä eikä hyväksyttävää. Erityisesti ehdotettujen tietopyyntöjen kohteena olisivat yritykset, ennen kaikkea teleoperaattorit.

Teleyrityksen oikeus korvaukseen

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:n mukaan teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus yksinomaan viranomaisen avustamiseksi hankittujen järjestelmien, laitteistojen ja ohjelmistojen investoinneista ja ylläpidosta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Kuten olemme aiemminkin lausuneet, pidämme erittäin tärkeänä, että sääntelyä tulisi muuttaa siten, että teleyrityksillä olisi aina oikeus täysimääräiseen korvaukseen kaikista viranomaisten avustamisesta aiheutuneista kustannuksista, myös henkilöstökustannuksista. Henkilöstökustannusten korvattavuus poistettiin laista tietoyhteiskuntaa säädettyä. Siihen saakka myös ne tuli korvata.

Telekuuntelun käyttöalaa on laajennettu sittemmin useita kertoja ja mm. tiedustelulait on saatettu voimaan. Asiaan liittyvien pyyntöjen volyymi on myös oleellisesti kasvanut siitä ajasta, kun kyseinen korvaussäännös on säädetty ja sen perusteet pohdittu, kuten edellä olemme jo todenneet. Myöhemmän lainsäädäntö- ja volyymikehityksen valossa korvaamattomuutta on pidettävä isona epäkohtana. Lisäsääntelyä on tullut ja tulossa myös EU-tasolta.

Korvauskysymykseen on yleisellä tasolla kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta lausunnossaan LiVL 1/2022 vp, jonka se antoi komission ehdotuksista tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan allekirjoittamista ja ratifioimista koskeviksi neuvoston päätöksiksi eduskunnalle annetusta valtioneuvoston kirjelmästä U 77/2021 vp. Valiokunta totesi, että palveluntarjoajilla tulee aina olla oikeus täysimääräiseen korvaukseen viranomaisen avustamisesta ja erityisesti, jos määräys tulee muun kuin sijaintivaltion viranomaiselta. Valiokunta on samoin jo aiemmin asiasta E 131/2018 vp antamassaan lausunnossa LiVL 2/2019 vp katsonut, että palveluntarjoajille ei saa syntyä kohtuuttomia kustannuksia mahdollisista lisävelvoitteista.

Tietoliikenteen ja tietotekniikan liitto FiCom ry:n selvityksen mukaan korvausjärjestely poikkeaa esimerkiksi Itävallassa, Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Alankomaissa, Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa

Lainsäädäntö ja hallinto/Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

10.1.2023

vallitsevista käytännöistä, joissa operaattorit saavat korvauksen myös henkilöstökustannuksista.

Kyseinen korvaussäännös ei ole esityksen kohteena, mutta mielestämme valiokunnan olisi mietinnössään hyvä ottaa kantaa asiaan.